

KIVI YETİŞTİRİCİLİĞİ

İklim İstekleri : Kiviler için genel olarak soğuk ihtiyaçları karşılanmak koşulu ile kışları ılık yazları sıcak ve nemli iklim uygundur. Büyüme ve gelişme döneminde ortalama 20-25°C sıcaklık ve 16 saat ışıklanmaya ihtiyaç duyarlar. Baharda tomurcukların patlaması ve çiçek dökümlerinin azalması için kış döneminde belirli süre +7°C altında soğuk gereksinimleri vardır.

Yaz aylarında yüksek sıcaklıklar kivi yetiştiriciliği bakımından çok önemli sorunlar yaratmaz. Su istekleri karşılanmak suretiyle yaz aylarında 40-45°C'lık sıcaklıklara dayanabilirler. Uygun olmayan zamanlardaki düşük sıcaklıklar ise kivi yetiştiriciliğini kısıtlayan önemli etkenlerden birisidir. Bu nedenle kiviler gözlerin sürmesi ile yaprak dökümü arasında 230-260 gün don olmayan bir gelişme süresine ihtiyaç gösterirler. Özellikle ilkbaharın geç, sonbaharın erken donlarına karşı çok hassastırlar. Verim çağındaki bitkiler Aralık Ocak aylarında 10-15°C'ye kadar düşen sıcaklıklara dayanabilirlerse de özellikle gözlerin kabardığı dönemde 3-4°C 'de gözlerin patladığı yaprakların çıktığı dönemde ise -1-2°C' sıcaklıklarda zarar görebilirler. Belirtilen bu dönemlerde meydana gelecek donlar hem bitkileri hem de ürünü tehlikeye sokacağından risk taşıyan bölgelerde etkin önlemler olarak yetiştiricilik yapılması gerekmektedir. Öncelikle bahçe yerinin seçiminde iyi güneşlenen ve soğuk havanın akımını temin edebilen yerler tercih edilmelidir. Kışı soğuk geçen yerlerde sonbahardan ilkbahara kadar bitki gövdeleri uygun bir izolasyon malzemesi ile sarılarak korunmalı yada don olan gecelerde yağmurlama ,sulama dumanlama ve ısıtma gibi don süresince kullanılabilen sistemlerden yararlanılmalıdır.

Kivi rüzgara karşı en duyarlı bitkilerden birisidir. Kurulan kivi bahçelerinde bitkilerin hakim rüzgarlardan iyi korunması gerekmektedir. Sıcak esen rüzgarlar bitkilerde su kaybını arttırdığı gibi şiddetli rüzgarlar sürgünlerin kırılmasına çiçeklerin dökülmesine sürtünme neticesinde meyvelerin üzerinde pazar değerini düşüren lekelerin oluşmasına sebep olmaktadır. Hatta yaz sonu yada sonbaharda esen rüzgarlar yaprakların vakitsiz dökülmesini teşvik etmeleri nedeniyle ertesi yıl meyve tutumunun az olmasına yol açmaktadır. Kiviler 8-9 ay süren

vegetasyon dönemi içinde iklime bağlı olarak topraktan 800-1400 mm su tüketirler. Oysa ülkemizde kivi yetiştirilecek yörelerden Doğu Karadeniz Bölgesi hariç hemen hiçbir yörede bu yağış düzeni mevcut değildir. Bu yüzden bitkilerin su isteği sulamalar ile karşılanmalıdır. Bitki toprak nemi yanında hava nemine de ihtiyaç duyduğundan seçilecek sulama sisteminin bu gereksinimi karşılayacak türden olmasına özen gösterilmelidir. **Toprak İstekleri :** Kivi toprak yönünden oldukça seçici bir meyve türüdür. Susuzluğa karşı çok duyarlıdır ve aynı zamanda ağır topraklarda iyi gelişmez. Genel olarak kolay işlenebilen, organik maddece zengin, drenajı ve su tutma kapasitesi düşük, nötr PH'lı kumlu-tınlı topraklar kivi yetiştiriciliği için çok uygundur.

Yetiştirme Tekniği Ve Kültürel Uygulamalar

Çeşit Seçimi : Bahçe kurulurken kivinın erkek ve dişi özellikteki bitkilerinin ayrı olduğu unutulmamalıdır. Dişi çeşitler arasında Abbot, Alison, Bruno, Greensil , Elmwood Gracie, Hayward ve Monty; Erkek çeşitler arasında Matua ve Tomuri sayılabilir. Ancak bugün dünyada ve ülkemizde en fazla yetiştiriciliği yapılan çeşit Hayward dır ve bu çeşide tozlayıcı olarak Matua kullanılmaktadır.

Toprak Hazırlığı : Kivi bahçesi tesis edilmeden önce meyve bahçeleri ve bağların tesisine benzer şekilde arazinin sürülmesi, tesviye edilmesi, düzeltilmesi ve gübrenmesi gerekir. Temel gübre olarak organik ve mineral gübreler verilmelidir. Hektara 40-60 ton ahır gübresi organik gübre olarak yeterlidir. Azot, fosfor ve potasyum takviyesi ise analiz yapıldıktan sonra toprağın ihtiyacına göre belirlenmelidir. Kivi yetiştirilecek topraklarda %1.5-1.8 oranında toplam azot 40-50 ppm alınabilir. Fosfor, 100-160 ppm potasyum bulunması arzu edilir.

Dikim : Büyüme ve gelişme dönemi boyunca bir kivi bitkisinin sürgün uzunluğu 4-5 m'e, bir bitkinin toplam alanı 50 m 'e, ulaşabilmekte ve toplam yaprak sayısı 2000 üzerine çıkabilmektedir. Bu faktörlere bağlı olarak kiviler sıra arası ve sıra üzeri itibariyle 3.5x5 - 4x5 - 4.5x5 - 5x5 - 5x6 -5x7 - 6x7 - 7x7 m gibi mesafelerle dikilebilir.

Dikim zamanı bölgenin iklim özelliklerine bağlı olarak ilkbahar ya da sonbahar olabilir. Don riski taşıyan bölgelerde ilkbahar dikimi tercih edilmelidir. Erken verime yatmayı temin edeceğinden dikimin iki yaşındaki fidanlarla yapılmasında fayda vardır. Fidanların kök ve gövde sistemlerinin iyi gelişmiş ve odunlaşmış olmasına dikkat edilmeli hastalık ve zararlı belirtisi gösteren fidanlar satın alınmamalıdır. Çelikle üretilmiş iyi bir fidanın gövde uzunluğu ise 25-35 cm olmalı çepeçevre bol saçaklı canlı sarımsı görünümde köklere sahip bulunmalıdır. Dikimde dikkat edilecek önemli bir diğer husus da dişi ve erkek bitkilerin bahçede ki oranı ve dağılımıdır. Oransal olarak 6 yada 8 dişi bitkiye bir erkek bitki kullanılmalı ve dikim şekline bağlı olarak erkek bitkiler dişi bitkilerin arasına dağıtılmalıdır. Kivilerde dikim derinliği 30-40 cm olması gerekmektedir. Fidanın kök boğazı etrafına toprak yığarak kümbet oluşturmak; fidan gövdesini aşırı sıcak ve soğuktan korumak ve su birikimini önlemek bakımından önem taşımaktadır. Dikimden sonra köklerle toprağın temasının tam olarak sağlanması için öncelikle toprağın bastırılması ve daha sonra da can suyunun verilmesi unutulmamalıdır. **Terbiye Sistemleri** : Kivi kuvvetli gelişmeye sahip bir bitki olduğundan kendi haline bırakıldığında çalı görünümü alır ve gelişme ortamında bulunan ağaçlara sarılarak büyür. Bu özelliği nedeniyle kivi yetiştiriciliğinde telli terbiye sistemlerinden yararlanır. Hangi terbiye sistemi kullanılırsa kullanılsın öncelikle düzgün ve dik bir gövde oluşumunun sağlanması gerekir. Bu nedenle dikimle birlikte herek verilmesi gerekmektedir. Herek olarak 3-4 cm çapında 2-2.25 m uzunluğunda ahşap, metal yada plastik materyallerden yararlanılabilir.

Kivilere verilen çeşitli terbiye şekilleri vardır. Bunlar Kordon ve Pergola(çardak) olmak üzere ikiye ayrılır. Pergola sisteminde lider daldan çıkan meyve dallarının tellere dik açı yapacak şekilde gelişmesi sağlanarak pergolanın taç kısmı oluşturulur. Tam bir pergola oluşturabilmek için 7 yıllık bir süre gerektirir.

Budama : Terbiye sisteminin oluşturulması,

oluşturulmuş sistemin muhafaza edilebilmesi her yıl kaliteli ve bol ürün alınabilmesi iyi bir budama ile mümkündür. İlk yıllar yapılan şekil budamasının haricinde verim çağına (yaklaşık üçüncü yıldan itibaren) gelen bitkilerde yaz ve kış budamalarının da devreye girmesi gerekmektedir. Kış budamasına bitkiler yaprağını döküp dinlenmeye girdikten sonra başlanılabilir. Kivilerde meyveler, bir yıllık dallardaki tomurcukların sürmesi ile aynı yıl oluşan yazlık sürgünler üzerinde oluşturulmaktadır. Genel olarak bu tip dalların yalnızca dipten itibaren 6-8 gözü verimli olup meyve oluşturmaktadır. Budamalar esnasında bu özellikleri dikkate alınarak meyve dallarında kısıtlamalar yapılmalıdır. Bitki üzerinde meyve dallarının yeknesak olarak dağılmasına dikkat edilmeli iki meyve dalı arasında 20-25 cm lik bir boşluk kalmasına özen gösterilmeli ve meyve dalları her yıl veya 2-3 yılda bir yenilenmelidir. Kış budamalarında kurumuş kıvrılmış obur dallar çıkartılmalı terbiye sisteminin yapı olarak belirgin kalmasına dikkat edilmelidir. Kış budamaları bitkilere su yürümeden bitirilmelidir.

Bitkilerin sıkı ve karmaşık hale gelerek havalanma ve güneşlenme problemleri yaşamasını önlemek amacıyla yaz aylarında da birkaç kez budama yapmak gereklidir. Bu budamalarda gelecek mevsim gerekli olmayan verimsiz dallar, rakip sürgünler (son meyve boğumunun 7-8 tomurcuk üzerinden) kısaltılmalıdır.

Erkek bitkilere de şekil budaması yanında normal kış budaması uygulanmalı yaz aylarında çiçeklenme sonrası bu dallar 50-60 cm den kısaltılmalıdır. Erkek bitkilerin taçları daha küçük bırakılarak meyve veren bitkilerin taçlarına yer açılmalıdır.

Toprak İşleme : Kivilerde kök sistemi yüzeysel gelişme eğilimindedir. Bu nedenle diğer meyve türlerinde önemli bir kültürel işlem olan toprak işleme kivi yetiştiriciliğinde pek arzu edilmez. O nedenle en iyi yol toprakta sürekli yeşil bir bitki örtüsü oluşturmaktır. Yeşil örtü kullanıldığı durumda muntazam olarak biçimlerin yapılması bu bitkilerin kivi ile rekabete girmemesi açısından önemlidir. Özellikle yeşil örtünün çiçeklenmesine müsaade edilmemelidir. Aksi takdirde tozlaşma zamanı arı aktivitesi üzerine etki ederek kivi çiçekleri için rekabet unsuru olabilirler. Kivi yetiştiriciliğinde yeterli ve düzenli sulama zorunlu olduğundan yeşil örtü ve bitki arasında su rekabeti söz konusu değildir. Ayrıca usulüne uygun olarak oluşturulan ve bakımı temin edilen yeşil örtü toprak yüzeyinden su kaybını azaltması nedeniyle kivi yetiştiriciliği bakımından avantajlı olmaktadır.

Yeşil örtü oluşturulmadığı durumlarda yılda bir kez bir toprak işleme yapılması yeterlidir.

Gübreleme : Kivi yetiştiriciliğinde bilinçli gübreleme esastır. Gübrelemenin temeli bitkinin ve toprağın ihtiyacına bağlıdır. Bununla birlikte her yıl verilen gübreleme miktarı toprak tipi, iklim, bitkinin yaşı ve gelişme durumu vejetasyon periyodu ile bitkilerin verimlilik durumuna bağlı olarak değişir. Dolayısı ile verilecek gübre miktarının yapılacak bitki ve toprak analizleri ile belirlenmesi gerekir.

Sulama : Kivi yetiştiriciliğinde en önemli konulardan birisi bitki su isteği yani düzenli sulama ihtiyacıdır. Kiviler dikimi takip eden ilk yıl bitki başına 2-3 günde bir iki saat süre ile 8 litre suya ihtiyaç gösterirler. Daha sonraki yıllarda omcalar geliştikçe su ihtiyaçları artar. Olgun bir kivi bahçesinin yıllık su ihtiyacı iklim ve toprak koşullarına bağlı olarak 700-10000 mm/ha ulaşır. Sulama sistemini seçerken özellikle havayı da nemlendirecek bir tercih yapmakta yarar vardır. Salma ve karık sulama yapma kapama bahçeler için önerilmez. Hava neminin kivi yetiştiriciliği için yeterli olduğu bölgelerde alttan yağmurlama yapılabilir.

Verim ve Hasat : Kiviler dikimden 3-5 yıl sonra meyve vermeye başlarlar. Ekonomik anlamda tam verimliliği ise 7-8 yaşında ulaşırlar. İyi bakılan bir bahçede ortalama verim dekara 2-3 tondur. Ancak verim; iklim, bakım işlemleri ve çeşide bağlı olarak değişebilmektedir. Kivilerde çiçeklenmeden hasada kadar 160 ila 180 günlük bir süre geçer. Bu nedenle hasada ekim ayı sonunda başlanır ve kasım ayı ortasına kadar devam edilir. Hasada gelen meyvelerin dış görünümünde önemli değişiklik olmaz. Kabuk parlak kahverengi meyve eti ise parlak yeşil renktedir ve meyvelerde hafif yumuşama meydana gelmiştir.

Hasat elle meyvenin daldan koparılması şeklinde yapılır. Meyveler meyve sapı dalda kalacak şekilde kopartılmalıdır.